

Методија МАНОЈЛОВСКИ

ЕДЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ПОДЕЛБА НА СФЕРИ НА ВЛИЈАНИЕ ЗА ПРОПАГАНДА ВО МАКЕДОНИЈА И АЛБАНИЈА

Интересот за Македонија и Албанија во текот на XIX век, од страна на соседните држави бил огромен. Причина за тоа било сознанието што го имале предвид и големите европски сили, но и малите балкански држави, за немоќта за подолготраен опстанок на „болниот на Босфорот“. Токму поради тоа, сите подеднакво вршеле билатерални и мултилатерални договори за делбата на „пленот“. Во тој контекст се наоѓа и еден извештај од српскиот пратеник во Атина испратен до српскиот министер за надворешни работи во врска со постигнување договор меѓу Србија и Грција за поделба на сфери за народна пропаганда во Македонија и Албанија, од 14 декември 1892 год. Имајќи ги предвид интересите и на други држави за спомнатите територии, овој документ останал скелет, околу кој, во текот на Балканските војни ќе се вршат преговори меѓу српските и грчките делегации за поделба на македонската земја и делови од албанската територија.

Документот го пренесуваме во целост, бидејќи цениме дека во интерес на читателите е запознавањето со неговиот интегрален текст, кој може да послужи за натамошни истражувања или дополнување на веќе познати сознанија.

Министерство за надворешни работи

П. Бр. 1728

14. XII - 92

Г. Пратеник на Србија
Д-р Влад. Ѓорѓевиќ
Атина

Господине,

Со допис од 12 август оваа год. П. бр. 1425 имав чест, на Вашето прашање, да Ви одговорам, дека ја прифаќам досегашната работа и чекорите кои ги направивте кај грчката влада за постигнување договор меѓу Србија и Грција за поделба на сфери за народна пропаганда во Македонија и Албанија.

Бидејќи од тогаш имав прилика одблизу да го проучам тоа прашање, а и да чујам мислење од луѓе, на кои етнографските и политичките прилики им се познати во овие краеви, чест ми е, Господине, да Ви ги изложам основите по кои ќе можете да се водите во натамошната работа по тоа прашање:

1. Основата на српско-грчкиот договор за пропаганда е од Македонија да се повлечат Бугарите, а со цел: од Македонија да се истисне сосема егзархиската управа и шизматичната црква и да се поврати канонското единство со Вселенската Патријаршија.
2. Што се однесува до границата на сферите на српската и грчката пропаганда, добро е во почетокот да се бара воглавно линијата на Новаковиќ, но во наша сфера да дојдат: Неврокоп, Мелник, Струмица, Вардарската Долина до Давидово, Костур, Корча (Горица) и Берат, значи цел слив на реките Црна и Семања.

Доколку има изгледи за спогодба, може во текот на преговорите да се напушти (и тоа ако и Грците ја напуштат својата предложена линија северно од Струмица, Битола и Крушево); горниот дел на Места и Неврокоп, Костур, Горица и цел слив на реката Семања со Берат, но во никој случај не напуштајќи ги Струмица, Битола, Прилеп, Охрид и Елбасан, значи сливовите на реките Струмица, Црна и Шкумба.

Забелешка: Сите овие граници се обележани на приложената карта „Српски земји на Балканскиот полуостров“. За основа при повлекувањето на постојана меѓа земена е природната географска граница, која во ваков случај, а од гледна точка на иднината, е меродавна.

Меѓутоа, со оглед на словенскиот елемент, таа би одела многу појужно, особено во средишниот дел.

Доколку на таа основа би се постигнал договор со Грците, тогаш границата обележена за взаемни сфери за пропаганда преминувала преку овие места:

-почнувајќи од јужната бугарска граница меѓу реките Места и Струма, од Демир Капија на Пирин Планина, па опфаќајќи го сливот на рекичката Бистрица, би свртувала кон запад пресекувајќи ја реката Струма во правец преку селото Ченголе, излегувајќи кон правците на запад на Белош Планина, оттаму преку селото Костуражи на планината Блауш, па пресекувајќи го Вардар и железницата околу селото Давидово, би излегувала преку селото Петрово на венецот од Миријанската планина. Натаму меѓата би одела само по гребенот на планините Бура, Блато, Сфирска, Ресут и Нице и би удрила во брегот на езерото Острово меѓу Зерта и Острово. Натаму, покрај селото Сотиро и Фелдор би се качила на венецот на Нерешка планина кај врвот Вичо, а од него би водела кон северозапад по венецот до планинскиот јазол спроти Флорина (Хлорина) па би свртела на југозапад по гребенот, би слегла меѓу селата Заграѓе (српско) и Трна (грчко) и натаму кон запад би поминала меѓу Сува Гора (српска) и Чегрен планина (грчка) на точката 1863, па меѓу селата Братомиро (српско) и Нишавци (грчко) би удрила покрај селото Чаумли и се качува на Колми Планина. Натаму по водопадот на реката Шкумба (српска) и Семани (грчка) би водела покрај планинските гребени Велатома, Бреда, Шпата и Дука, па преку езерото Теребута би слегла на брегот

на Јадранското море.

Забелешка: Сè ова е забележано на австр. карта на Европа во размер 1:750 000; листови Е5, Е6 и Д6.

Од вака обележаната граница сферата на српската пропаганда би била на север, а грчката на југ.

Доколку не се дојде до договор, ваквата поделба на сферите на заедничките интереси да се усвојат и утврдат, па за да не се поремети целиот договор поради тоа, добро би било да се направи неутрална зона, која би лежела меѓу границата што ја предложија Грците и оваа нашата, која е предложена во првата алинеја од оваа точка.

Оваа неутрална зона е обележена на приложената карта со сини линии и главно би ги опфатила, горниот дел на Места и Струма, реката Струмица, Црна и Семени.

Во тој случај српската пропаганда би била независна и единствена северно од линијата која Грците ја предложија, а грчката пропаганда би била независна и единствена јужно од линијата обележена во првата алинеја; во неутралната зона, пак, меѓу овие две линии, и српската и грчката пропаганда би дејствувале паралелно, се до конечниот договор за нејзина поделба според подоцнежните локални и политички прилики.

3. Врз основа на овој договор, српската и грчката дипломатија би имале задача на сите места да ја поддржуваат и шират мислата дека во Македонија има главно Срби и Грци. Печатот, доколку може на него да се влијае, домашен и странски, би се упатувал на истиот пат на работа за српско-грчката пропаганда во Македонија.
4. Грчките агенти и луѓето посветени на грчките аспирации, би требало во српската сфера на Србите да им ја дадат потребната морална помош за основање општини и училишта по градовите и да се воведат словенска служба по црквите: таму каде што тоа веќе не беше веќе обичај, по што само на тој начин може да се работи со некој успех против Егзархијата и само на тој начин можат да се разбијат сегашните бугарско-егзархиски општини по градовите.
5. Грчката влада да стори сè што треба, патријаршиските органи, без резерва, морално да ги потпомагаат Србите во напред обележаната сфера и по селата и по градовите, да работат во српска корист на сузбивање на Бугарашите и за српските работи да се заземат како за свои кај турските власти. Природно е сите епископи во српската сфера да знаат српски и словенски и Патријаршијата треба да ги замени оние владици кои тие својства не би ги имале. За ваквата услуга, српската влада има волја да одреди извесна постојана годишна помош за Патријаршијата.
6. Патријаршијата да го стори тоа што треба, така што сите епископи, а особено призренскиот митрополит, да примаат клирици од Призренската богословија како први кандидати за свештеници и учители во српската сфера. Сите поправки во Призренската богословија кои поради тоа би можело тамошниот митрополит да ги побара, би се извршиле од српска страна.

7. Но, ако нема доволно клирици од оваа богословија, за иста служба да се земаат клирици од Белградската богословија.
8. На учителите и наставниците од Србија треба да им се даде целата потребна морална помош од страна на патријаршиската хиерархија според повластувањата кои таа ги ужива во Турција.
9. Во Света Гора да се направи сè што се може според автономијата на тамошната манастирска управа, сегашната управа во Хилендар да се замени со српска.
10. Како признание за српската помош на Вселенската црква во оваа борба против Егзархијата, Патријаршијата се обврзува да постави Срби за епископи во Призрен и Скопје.

Имајќи, на овој начин, точно и исцрпно одредени основи за постапна работа по ова важно народно прашање, јас особено се потпирам на Вашето заземање при извршувањето на вака сложената и тешка задача, а исто така се надевам во успешно постигнување на договор, познавајќи ја Вашата енергија и издржливост, и Ве молам, Господине, да ме известувате за сè што ќе постигнете во врска со ова прашање.

Примете итн.

М

Државен Архив на Р. Македонија, Мф. 453, Док П. Бр. 1728, од 14. XII 1892 г.